
אור ישראל

קובץ לעניני הלכה ומנהג

דפוס תל אביב
1978

דפוס תל אביב
1978

• מאנסי ניו יארק •
אדר שני תשס"ג • שנה ח' גליון ג' (לא)

משלחן המערכת

'אל' הקוראים!

ברגשי גיל וחדוה מתכבדים אנו להעלות על שלחן מלכים הקובץ הנכחי, גליון ל"א, ותפלתנו שגורה בפינו להמשיך בעבודת הקודש לתועלת הרבים בסייעתא דשמיא.

שוב עלינו להתנצל שלא עלה בידינו להדפיס כל המאמרים החשובים המגיעים לשלחן המערכת מכל קצבי תבל, ואי"ה ימצאו את מקומם בקובצים הבאים.

מחברים ומולי"ם החפצים לפרסם ספריהם במדור "פינת הספר": אם רוצים שהפירסום לא יתעכב, עליהם לשלוח הספר ישירות למערכת בארה"ב. ותודה למפרע.

מוסדות התורה, ישיבות וכוללים בארה"ב, שישלחו עשרה דולר \$10 דמי משלוח, יקבלו אי"ה מקובצים קודמים.

קובץ הבא יופיע אי"ה בחודש סיון תשס"ג הבעל"ט. תאריך האחרון לשלוח חומר לא יאוחר מ' ניסן תשס"ג.

קוראים נכבדים:

הרוצים להשתתף בגליון הבא ולשלוח מאמרים, חידושים ובידורים, מתבקשים להקליד על דיסק. הערות והארות אפשר לכתוב בכתב-יד ברור על צד אחד של הגליון, ובשורות מורוחות, כדי להקל עלינו בסידורם הנכון, ותודה למפרע. המערכת משאירה לעצמה את הזכות לבחור ולהחליט איזה מאמר ראוי לדפוס, לשנותו או לשפרו.

המאמרים נכתבו על דעת הכותבים בלבד. כל הזכויות שמורות למערכת, ואין להדפיס או לפרסם מאמרים ומכתבים המובאים בקובצנו בלי קבלת רשות בכתב מהמערכת.

קובץ אור ישראל רבעון הלכתי

יוצא לאור ע"י

מכון אור ישראל

שע"י

קהל שארית ישראל ווילעדניק
מאנסי נ"י.

הרב חיים אבערלאנדער

ראש המכון ויו"ר המערכת

הרב גדלי' אבערלאנדער

עורך אחראי

חברי המערכת:

הרב מתתיהו דייטש, ירושלים

הרב אהרן הכהן פערל, ניו יורק

הרב יודא הכהן שטראסער, ניו יורק

הרב מרדכי ווייס, ירושלים

מחיר גליון: \$7 בא"י 15 ש"ח

דמי מנוי לשנה: \$30

[מחוץ לניו יורק — \$35]

כתובת המכון באה"ק:

ת.ד. 1111 בני ברק

טל. 500-0345 (02)

לכל עניני הקובץ במונטריאל

יש לפנות אל הרב פנחס וויליגער

276-9800 (514)

Copyright © 2003

All Rights Reserved

M'CHON "OHR YISROEL"

P.O.B. 557

Monsey, N.Y. 10952

Tel. (845) 426-7321

Fax: (845) 425-2894

ISSN: 1538-6384

"ספרא"

עריכת ספרים והוצאה לאור

(718) 438-4714 (845) 425-0635

צילום ולוחות: פרנק ירושלים

התוכן:

משלחן המערכת

שפתי ישנים

מכתב בענין מצות מכונה

הערות למסכת חולין (ב)

על הפרק

ברכה על "מאסט" הנעשה מענבים שנטעו
אדעתא דאכילה ולא אדעתא דיין (מכתב שאלה)

בענין הנ"ל

בענין הנ"ל

בענין הנ"ל

בענין הנ"ל

בענין הנ"ל

בענין הנ"ל

המשך 'על הפרק' מג'יון 9

השתמשות במכשיר לבדיקת רמת הסוכר
לחולה סכרת בשבת ויו"ט

דבר הלכה

בענין ברכה על רעידת האדמה

וועס"ט של אנשי חברה הצלה לענין ציצית

בדבר סתו"מ ומגילות שהודפסו בדפוס משי

מכתבים נוספים מהרבנים בענין הנ"ל

יירוט מטוס על מנת להציל מפגיעה בנפשות
מרבבות יותר [תגובה]

בענין אכילה לפני תפלת שחרית (א)

בירור תחומי עיר מאנסי ועיר נייעק והאיך
לערב עירובי תחומין

קבורת אברים

העברת כתם מן הבגד בשבת

חגים וזמנים

חיוב בדיקה וביעור לחמץ פחות מכזית

בענין יו"ט שני של גליות [תגובה]

עוד בענין יו"ט שני של גליות [תגובה]

צדקה ומשפט

בירור בדין נתקל אי הוה פושע

אבני עזר

על אופן כתיבת השם "מרגאלא"

יושבי אהל

בענין אם מותר להניח גמרא על סידור, או
סידור על גמרא

אמירה לעכו"ם במלאכה דאורייתא לצורך
מצוה במידי דאכילה

רבי שלום פערלאוו זצ"ל

רבי ישכר בעריש אייכנשטיין זצ"ל

הרב אברהם פאללאק

הרב מנשה קליין

הרב חיים ישעי' קעניג

הרב יחזקאל ראטה

הרב גבריאל קרויס

הרב גבריאל ציננער

הרב חיים אבערלאנדער

הרב אברהם שטינברג

הרב אשר יעקב וועסטהיים

הרב בצלאל טובי' וועטענשטיין

הרב מנחם יהודה גרוס

הרב שאול מרדכי אריאלי

הרב חיים רפופורט

הרב יחזקאל שרגא ווייס

הרב יצחק אושינסקי

הרב נפתלי גרוס

הרב חיים אבערלאנדער

הרב יעקב זיידה

הרב חיים אהרן פריעדמאן

הרב אברהם צבי הכהן

הרב ישראל ווייס

הרב חיים ע. זלצמאן

הרב נחום פרידמאן

מנהגי ישראל

קע	הרב גדלי' אבערלאנדער	מנהג נתינת מחצית-השקל בתענית-אסתר
קצד	הרב יהודה גולדבלום	בענין המורקע"ס, האם ייתכן שהיא חלזון התכלת הכשרה [תגובה]

כינוס סופרים

ר	הרב אברהם מייזעלס	איסור כל יראה וביעור ע"ז והדמיון ביניהם
רי	הרב ישראל מאיר ספרא	השיר שהלויים היו אומרים בבית המקדש
רכ	הרב חנוך טוביאס	בענין נשיאת כלי זין בבית הכנסת

לעורר לב

קריאת מגילת-אסתר במוצאי-שבת — הרב חיים אבירן / איסור הנחת חפצים בתוך הכיס בשבת אפילו בבית — הרב יוסף אבערלאנדער / זהירות מחשש קטניות במסח — הרב שלמה בלויפעלד.

מילי דתמיהי

תמיה על ספר ארץ חמדה — הרב יעקב יוסף ניישלאס / תמיה על ספר עבודת ישראל — הרב מרדכי ווייס / תמי' בדברי הבני יששכר ולחמי תורה — הרב יונתן בנימין בוכינגער / הערה בשו"ע — הרב אברהם שלמה כ"ץ.

תגובות

עוד בענין תמונות — הרב אהרן שפירא / חידושי הלכות ע"פ הסוד — על "תיקון" נוסח הקדושה — ילקוט הליכות דבי אליהו — הרב יהושע מונדשיין / הדלקת נרות חנוכה בבית-הכנסת — הרב מרדכי מנחם הוניג / הערות שונות על גליון ל — הרב יצחק טסלר / בענין מקור חכמת אוה"ע בעם ישראל — הדפסת תורה שבעל פה עם ניקוד — כניסת נכרי לבית הכנסת — אתרוגי יאנעווע הרב דוד אולידורט / בענין צורת קני המנורה בעיגול או באלכסון — ט"ס בספר אבודרהם — מזמור האחרון שבתהלים — דברי מהרש"א בטעם ששיבר משה רבע"ה את הלוחות — הערה בדברי החת"ס פ' תשא — הרב מרדכי ווייס / בענין מנהג צאנז לשיר הזמר 'אכלו משמנים' — הרב נפתלי מאנהיים / תגובת הכותב — הרב יעקב שמואל שפיגל / בענין שינה בראש השנה — אודות כל שיש בהקיפו ג' טפחים יש בו רוחב טפח — אם יש מצות כתיבת ס"ת בעוד ספר תורה — הרב יצחק שווארץ / בענין סוכה שצילתה מרובה מחמתה למעלה ולהיפך למטה — בענין מי שסובב העולם בחללית — בענין הלוחות המדויקים ולוח ארץ ישראל — בענין פסוק לשם זעליג — הרב דוד יצחקי / עוד בענין פסוק לשם "זעליג" — הרב יעקב שמואל שפיגל / עוד בענין הנ"ל — הרב יהושע פישמאן / עוד בענין הנ"ל — הרב זלמן ברגר / שינה בראש השנה ויישוב דברי הבעה"ט — הרב גמליאל רבינוביץ / בענין לדרוש בעמידה — הרב ניסן ניימאן / עוד בענין החלזון — הרב מאיר ליברזון / ישובים לתמיהות מגליון כט — הרב דוב יחיאל יהושע שאהן / ישובים לתמיהות מגליון ל — הרב נחום אברהם / ישוב דברי רש"י — ישוב דברי התוס' יו"ט — הרב יחיאל לייביש פארטוגאל / כמה אותיות יש במזמור לתודה — הרב ארי' לייבוש נהורא — מקור נוסח 'ברוך שאמר' — קדמות ארץ אטלי' — איסור ברכה לבטלה — הליכה לקבר אשה בציצית מגולים — על התמיהה בשו"ת כתב סופר בענין מצות צריכות כוונה — הרב ישעי' אשר זעליג מיללער / בענין בניית קומה ע"ג בית הכנסת — הרב יעקב מנחם מענדל שטייף / בענין הדלקת נרות חנוכה בביהכ"נ — הוספות בענין 'מפי סופרים ולא מפי סופרים' — 'חושך' אי הוה בריאה — 'חור קטן בגוף חור גדול בנשמה' — פעולת זכרון המוח — הרב נחום גרינוואלד / בענין ניקוד תורה שבעל פה — הרב שלמה אודאבא.

פינת הספר

הרב יהודה גולדבלום

ירושלים ת"ו

בענין המורעק"ס, האם ייתכן שהיא חלזון התכלת הכשרה

(תשובה לדברי הרב מרדכי אברהם כ"ץ שליט"א במאמרו בענין חלזון התכלת בגליונות י' י"א כ"ח.)

א. הוכחה שחלזון המורעקס אינה חלזון התכלת הכשרה.

(א) בשו"ע סי' שט"ז ס"ב במשנה ברורה ס"ק ז' וס"ק ח' מבואר דכל חיה שיכול להגיעו בשחיה אחת, אע"פ שהחיה יכולה ללכת, חשיב כניצוד ועומד, ואין בו משום צידה דאורייתא, ולפי"ז צ"ל דבחומט ליכא חיוב משום צד שהרי זו לאט לאט כמש"כ בגליון י' סעיף ו', [ומש"כ בגמ' (שבת ק"ז) דאיכא משום צד בשמונה שרצים (שאחד מהם הוא החומט) עכצ"ל דהיינו באופן כללי, ועיקר כוונתו לומר דאיכא בהם חיוב צידה מצד שצדן לצורך ויש במינם ניצוד, אבל עדיין יתכן שיהיו פטורים מטעם אחר, עיי"ש היטב בסוגיא, ועדיין צ"ע], וא"כ היות ומפורש בגמ' (שבת עה.) דאיכא חיוב משום צידה בחלזון התכלת, הרי שמוכח דאין זה חומט.

(ב) ולענ"ד היה נראה לומר דבאמת פלוגתא דתנאי היא בירושלמי, וז"ל (שבת פרק ז' הלכה ב' דף נב.) "הצד חלזון ופצעו אית תניי תני חייב שתיים. אית תניי תני אינו חייב אלא אחת. מ"ד שתיים אחת משום צד ואחת משום נטילת נשמה מ"ד אחת היידא משום נט"נ. ולית לה צידה. ואתיא כהיא דאמר וכו' מין חיה טהורה ברא הקב"ה למשה במדבר. כיון שעשה בה מלאכת המשכן נגזזה ומצינו בקה"ע ופנ"מ ג' פירושים בזה: (1) דלכו"ע לא צדו חלזון לתכלת במדבר, אלא היה להם ממצרים, ובאילים לא היה משום צידה דבהמה הם. ופליגי בתחש (שהוא חיה) אם צדוה, או שבאה מאליה למשה, ולמ"ד השני לא היה מלאכת צידה במשכן. (2) לכו"ע צדו החלזון, ופליגי אי נחשב צידה, ולמ"ד השני התחש היתה חיה וצדוה ועי"ז נמצאת מלאכת צד במשכן. (3) לכו"ע צדו החלזון, ופליגי אי נחשב צידה, ולמ"ד השני לא היתה מלאכת צידה במשכן כלל דס"ל דהתחש נבראת לפי שעה ואין למדין מדבר שאינו אלא לפי שעה.

(ג) ולכאורה יש להקשות על כל הפירושים: (1) לפירוש א' וג' קשה דהו"ל לירושלמי להביא איזה מלאכה מכניס תנא זה למספר ל"ט במקום צד. (2) ועוד קשה: דלא מצינו בשום מקום אחר שיש מ"ד דלית ליה צידה. (3) ועוד קשה: דמפורש בתוס' (שבת עה. ד"ה הצד) דרק בחלזון ליכא משום צד למ"ד זה. (4) לפירוש א' קשה דמהא דקאמר דנבראת למשה במדבר, עדיין אין מוכרח שלא הוצרך לצודו, והו"ל למימר דבאתה למשה מאליה, והעיקר חסר מן הספר. (5) ועוד קשה: מנ"ל דבעינן שהמלאכות יהיו בשעת הקמת המשכן, דלמא סגי בכך שנצרכו להם עבור עניני

מלאכת המשכן, שהרי לא מסתבר שחרשו וזרעו הסממנים במדבר. 6) לפירוש ב' וג' קשה קושית התוס' (שם) מהו הסברא לומר דליכא משום צידה בחלזון.

ד) ולכן היה נראה לענ"ד לומר דפליגי אם חלזון התכלת היה ספי"א (דיונון) או מורעק"ס (והשאר יתפרש כפירוש השני הנ"ל), והתוס' לא ידעו ליישב כן, משום שלא היה ידוע להם מהות החלזונות השונים.

ה) ומדהוצרך לומר דהמ"ד השני ס"ל שהתחש היתה יתה, ולא קאמר דבמדבר באמת השתמשו בספי"א, ואילו הרייתא מיירי בזה"ז בעבור ציצית, מוכח דס"ל לירושלמי דמוכרח להשתמש לציצית דוקא באותו החלזון שהשתמשו בו במשכן ולא באחר. (וצ"ע בזה מלשון הרמב"ם הל' ציצית פ"ב ה"ד). וא"כ לדידן דפסקינן כהבבלי, ששם אין מובא כלל הדיעה השניה שבירושלמי, אלא נקט דלכו"ע יש בו משום צד, הרי נמצא דלהלכה בעינן דוקא לחלזון הספי"א (הדיונון).

ב. שני מיני חלזון איכא

א) כל מה שהקשה ע"ז הרמא"כ שליט"א בגליון כ"ח יש ליישב בס"ד: דמה שלא הזכירו חז"ל שיש שני סוגים שונים הנקראים בשם חלזון, הנה לגירסא (בערוך) במנחות מ"ד. "חלזון ז' ה" הרי שי"ל דבמילת "זה" בא לאפוקי משאר חלזונות. וגם בלא"ה מצינו כזאת בש"ס שיש שני דברים שונים עם שם אחד בלי שחז"ל יפרשו כן, וכגון ב' שקיעות (או ב' צאה"כ), ורקם וחגר בריש מס' גיטין (עיי"ש בתוס') ועוד כהנה.

ב) ומה שלא כתבו דעתיד ליפרע מתולה קלא אילן ולא הזכירו גם התולה צבע מורעק"ס, י"ל דנקטו את הצבע שהיו רגילים לזייף בו, וה"ה אינך, ועכצ"ל כן שהרי איכא נמי צבע איסטיס הפסולה שהיתה מצויה בזמנם, ואעפ"כ לא הזכירוהו בגמ' (עיי'ן לולאות תכלת עמוד 042) אלא עכצ"ל כנ"ל, וכש"כ צבע המורעקס שהיה יקר ונדיר.

ג) ומש"כ שהרמב"ם היה צריך לפרש דבר זה כדי שלא יטעו, י"ל דמאחר שפירש סימניו, שוב א"צ להאריך יותר בזה, ובפרט מה שקראו דג (ולא רק דומה לדג), ואף אם נאמר דגם כל יצורי המים מכונים לפעמים בשם דג, הרי הרמב"ם בא לפרש ולא לסתום והו"ל לקראו חומט ולא דג, וכן שאר סימניו כולם מתיישבים יותר בספי"א מאשר במורעק"ס (כמבואר באריכות במאמרו של הרב שלמה אנגלארד שליט"א בגליון י"א).

ד) ומש"כ שלא מסתבר שישתמשו באותו שם לשני מינים שונים, הנה בלשון תורה אין מופיע שם חלזון כלל, והחלזון הרגיל נקרא חומט (ויקרא י"א ל'), וחלזון התכלת אינו מוזכר כלל, ורק בלשון חז"ל נקראו שניהם בשם חלזון, וי"ל שהוא מלשון אומות העולם (כמו שהביא מערבית ופרסית), ומכיון שלא נמצא בלשון התורה כינוי ליצור של התכלת, ע"כ התחילו בני אדם לקרוא לו בשם חלזון, משום שגם הוא היה יצור ימי חי שמוציאים ממנו צבע כמו חלזון המורעקס.

ה) ומה שהביא (גליון י' סעיף ו') ממנחות מג. דמשמע שלא היה בזמנם שום צבע אחר מלבד התכלת הכשרה והקלא אילן, הנה עכצ"ל שהיה איסטיס (כנ"ל), אלא דצ"ל שדרך הגמ' לקצר בלשונה, ועיקר הכוונה הוא לומר שלא יתכן שיהיה צבע נוסף שהבדיקה לא מזהה אותה, דא"כ אין הבדיקה שווה כלום, ולכן הוכרח לתרץ שצריך את שתי הבדיקות.

ו) ולענ"ד נראה לומר דבזה יתיישב כיצד יתכן שיש שהבדיקה הראשונה מגלה את הזיוף ויש שצריך לבדיקה השנייה, וגם מפני מה עושים הראשונה כלל ואין מסתפקים רק בשניה (שנראה שהיא יותר קלה להשיג את החומרים הדרושים לה, עיי"ש בגמ'), דהיינו משום שיש שני מיני זיופים או יותר (קלא אילן ואיסטיס ומורעקס).

ג. הפרכת הראיות שהמורעקס הוא חלזון התכלת

א) הראיה מהראבי"ה. ז"ל הראבי"ה (ברכות סי' כ"ה): "מאימתי קורין את שמע בשחרית משיכיר בין תכלת ללבן ר"א אומר בין תכלת לכתני. וקבלתי שיש מין צבע שקורין כתני ודומה לתכלת. וגרסינן בירושלמי בין תכלת לכתני בין פורפירין ובין פריפינין, והוא מעיל שקורין בלשון לע"ז פורפיר"א ויש שדומה לו קצת".

והנה לפי מה שנתבאר לעיל שפיר י"ל דירושלמי זה הוא כמ"ד השני דלית ליה צידה בחלזון התכלת.

ויותר נראה לומר דאע"פ שסתם תכלת שבש"ס הוא התכלת הכשרה לציצית, מ"מ אין זה מוכרח להיות כן תמיד, ועיקר שם תכלת הוא הצבע הכחול, ולא דוקא הכשרה לציצית, ושפיר י"ל שהירושלמי מפורש שבין תכלת לכתני מיירי בתכלת שאינה כשרה לציצית, ויסוד זה יש ללמוד מן הרמב"ם (הל' ציצית פ"ב) שפתח ואמר "תכלת האמורה בתורה בכל מקום היא הצמר הצבוע כפתוך שבכחול וכו' והתכלת האמורה בציצית צריך שתהיה צביעתה צביעה ידועה שעומדת ביופיה ולא תשתנה" דמשמע מזה שעיקר שם תכלת הוא שמו של הצבע, אבל הא דבעינן שיהא מחלזון שע"ז עומדת ביופיה, אין זה אלא דין מיוחד הנאמר בתכלת שבציצית (וה"ה תכלת שבבגדי כהונה וכמש"כ במשנה למלך, שהרי נלמדים זה מזה כמש"כ התפא"י בקופת רוכלין, ומה שלא ביאר כן הרמב"ם בהל' כלי המקדש י"ל דהיינו משום שלא נתפרש דין זה המפורש בש"ס כ"א לגבי ציצית).

ב) הראיה מהר"ן. ומה שהביא מהר"ן (חידושי שבת ק"ז) שכתב "שאני חלזון שהוא גוף אטום כחלזונות הללו שבאשפות ואינו בעל אברים", הנה הרואה יראה שלא אמר שחלזון התכלת הוא ממש ממין וסוג החלזונות שבאשפות, אלא רק דימה אותם מצד שאינם בעלי אברים, ועיקר חידושו שחידש שחלזון התכלת אינו בעל אברים אינו מכח הדמיון לחלזונות שבאשפה, אלא כדי לתרץ את הקושיא, ומהחלזונות שבאשפות הביא רק בתור "זכר לדבר", (ומשום שחלזון התכלת לא היה מוכר וידוע בזמנם) שמסתבר לומר שמפני דמיונם (עכ"פ בכמה פרטים) הוא שכינו לשניהם בשם חלזון.

ג) **הראיה מרש"י**. ומה שהביא מדכתב רש"י (סנהדרין צא.) שהוא "תולעת", נראה דאדרבא מכאן ראייה דסובר רש"י שחלזון התכלת אינה חומט, שהרי בשבת קז. כותב רש"י על "שאר שקצים ורמשים" (שאינם משמונה השרצים שאחד מהם הוא החומט) "כגון תולעת ונחשים ועקרבים" הרי נמצא ברור דלרש"י חומט ותולעת אינם דבר אחד.

ועוד ראייה לדבר מהא דרך בע"ז כח: מתרגם רש"י דחלזון הוא לימעץ (כנוסח "המתרגם) שהוא כעין מה שתירגם רש"י לחומט (ויקרא י"א ל') "לימצ"א אבל בכל שאר המקומות בש"ס (שבע במספר – שבת כ"ו ע"ה מגילה ו' בבא מציעא ס"א סנהדרין צ"א מנחות מ"ב מ"ד) לא תירגם רש"י כן, אע"פ שדרכו להרבות בתרגום ללע"ז, ועכצ"ל דהיינו מפני שרק בע"ז לא מיירי מחלזון התכלת, משא"כ כל שאר המקומות, שרש"י מעמידם בפירוש בחלזון התכלת.

ד) **הראיה מהראב"ד**. ומה שהביא מהראב"ד ומהרמ"ע מפאנו, שפיר יש לומר דמיירי מהחלזון הרגיל.

ה) **הראיה מהיעב"ץ**. ומה שהביא מסידור היעב"ץ שכתב שחלזון הוא "בריה בים דומה לדג וחומט ימיי" הנה לא ביאר כלל במה הוא דומה לחומט ימיי, ועכ"פ לא כתב שהוא בעצמו חומט ממש, ובכלל קיצר מאד בדבריו, ואין ללמוד מהם שהיה מבורר אצלו מהו החלזון.

דברי חיים

ו) **הראיה מהתנא"י**. ומה שהביא מהתפארת ישראל בקופת רוכלין בריש מס' שבת, המעיין שם בדבריו יראה דלא ברור לו הדבר כלל, ורק הביא מספרי האומות שכתבו שהוא חומט, ואדרבא מקשה עליהם ודוחה דבריהם.

ז) **הראיה מהחזו"ת יאיר**. ומה שהביא מהמקור חיים (לחזו"ת יאיר), אמנם הוא מחליט שם שהחלזון הוא דג הפורפר, אבל הרי הוא מחלט שם ג"כ שהוא צבע סגול ולא כחול, וא"כ מוכרח לומר שלא היה לו בזה מסורת, שהרי מבואר באריכות בספר לולאות תכלת ח"ג ע"פ דברי הראשונים שהוא כחול ולא סגול, ומכיון שלא ביאר טעמו ומקורו, רק ציין לספר חידושיו שאינו בנמצא אתנו, ואין אנו יודעים עד כמה בירר את הדבר, והאם יש בדבריו תשובות מספיקות לכל הקושיות שעל שיטה זו, ואולי גם הוא היה מודה לאדמו"ר מראדזין אילו היה יודע משיטתו וראיותיו, לכן ברור הוא שאין לדחות את דבריו הברורים והמוכחים של האדמו"ר מראדזין מפני דבריו הקצרים והחתומים של המקור חיים.

ח) **הראיה מהגמ'**. ומה שהביא ראייה מדרשת חז"ל (מגילה ו.) ששפוני טמוני חול הוא חלזון, ורצה לומר שמשמע מזה שהחלזון טמון בחול, תשובתו בצידו, שבגמ' שם דרשו רק "שפוני" על חלזון, ואילו "טמוני" דרשו על טרית ("דג שקורין טונינא" – רש"י) ו"חול" על זכוכית לבנה. (ואף שברש"י על החומש משמע קצת שכולם טמוני בחול, הרי ברור שא"א לפרש כן בדבריו שם, דא"כ נצטרך לומר שאף דג הטרית דרכו ליטמן בחול, שזה בוודאי אינו נכון).

דברי חיים

ד. גוון הצבע של התכלת

(א) מה שהביא מהרמב"ם שכתב: "וזו היא דמות הרקיע הנראית לעין (השמש) בטהרו של רקיע" דמשמע שהוא כחול בהיר. הנה צריך להבין מהו לשון "הנראית לעין השמש בטהרו של רקיע" דאם הכוונה למראה הרקיע שבמשך כל היום, הו"ל למימר "דמות הרקיע הנראית כשהשמש זורחת" או כיו"ב, לכן נראה לפרש דר"ל שהוא הצבע הכהה הנראית לאחר עלה"ש, כאשר העין כבר יכולה להבחין בצבעו, מפני שאור השמש כבר התחיל מעט להאיר, וזהו "הנראית לעין" (כגירסת הכת"י) או "הנראית לעין השמש" (כגירסת הספרים), והטעם שצריך את הצבע של הזמן הזה, הוא משום שרק אז ניתן להבחין בעצם הצבע האמיתי של הרקיע, כי כאשר השמש כבר זורחת, הרי היא עושה את הצבע בהיר יותר ממה שהוא באמת, כדרך השמש, וכפי שניתן לראות בכל דבר המונח חציו בשמש וחציו בצל, וזה פירוש "בטהרו של רקיע", שהוא ע"פ לשון הפסוק "וכעצם השמים לטוהר" המובא במנחות מג: לענין התכלת, שתירגם אונקלוס "לברירו", דהיינו "בירורו של רקיע". ובהל' כלי המקדש פ"ח הי"ג כתב הרמב"ם: "הצבוע כעצם השמים" דהיינו הצבע העצמי הברור של השמים, ללא השפעת אור השמש.

(ב) וכן מוכח מהמשך לשון הרמב"ם שם: "וכל שלא נצבע באותה צביעה פסול לציצית אע"פ שהוא כעין הרקיע כגון שצבעו באסטיס או בשחור או בשאר המשחירין" הרי מבואר דצבע שחור הוא כעין הרקיע, ועכצ"ל דהיינו כחול כהה מאד.

(ג) ומה שהביא מרש"י שכתב (שבת ע"ה). "שתהא מראית צבעו צלולה", הנה מדכתב מראית צבעו ולא מראית דמו, מוכח דבשעה שהוא צלול יש בו גם צבע. ובאמת צלול אין פירושו שקוף ללא צבע, אלא צבע צלול ללא עכירות.

צרה של יהודי אחר נוגע לו בעצמו

ויגד לו מרדכי את כל אשר קרהו, מרדכי עצמו לא היה צריך לחשוש מגזירת המן, שנגזרה רק על שאר בני ישראל, ולא על מרדכי, שכן בהיותו "יושב בשער המלך" בוודאי היה יכול להינצל מה גם שהיה דוד אסתר המלכה.

אף על פי כן, סיפר מרדכי להתך "את כל אשר קרהו" מתוך הרגשה שגזירת המן חלה גם עליו, כי גם דבר שקורה ליהודי אחר מרגיש הוא שזה קורה לו עצמו.

(שערי מגילה עמ' קיד)

הנה זה לשון הראב"ה: וגרסין בירושלמי בין תכלת לכרתי בין פורפירין ובין פרפינין והוא מעיל שקורין בלשון לע"ז פורפיא עכ"ל, ובקונטרס של הרב מנחם אדלר עם הסכמתו של הה"ג ר' עזריאל אויערבך שליט"א מאריך שא"א לבנות על הראב"ה ובין היתר כותב שם קטע כזה בשם ש. ליברמן מילת פרפינין לא קיימת ביוונית... סביר להגיה... כיון שקשה מאד להגדיר צבע התכלת... פורפור יכול היות כל צבע בין אדום ויולט כחול כהה צהוב ירוק עכ"ל, וכמה שחיפשתי לא מצאתי עדיין שצבעו במורקס לתכלת של מצוה וא"כ מה לי בזה שהמורקס נקרא חלזון הלא גם אני כתבתי שהוא נקרא חלזון וכתבתי במאמר הקודם שהרמב"ם דייק כן מלשון הגמ' שאמרו ת"ר חלזון זה שרק חלזון זה יש לו שתי סימנים אלו של דומה לים ולדג ואילו סתם חלזון הוא המורקס עכ"פ אינו דג רק חומט.

ומה שכתב הרב כ"ץ שצבע דג הדיו נעשה בהוספת סממנים עד כדי כך שהצבע נעשה ע"י הסממנים בלבד והדג לא מעלה ולא מוריד.

הנה אעתיק ציטוט מתוך ספר התכלת עמוד 185 (זה קטע ממכתב שהרב שרגאי כותב לבורנשטיין) בזמנו כשצבענו תכלת בביתו של הרב הרצוג הוזמן ד"ר כימאי לנוכח והד"ר הכימאי אמר גם בלי תוספת דם החילזון ייעשו החוטים כחלחלים בגלל החום הגבוה ואז שאל אותו הרב הרצוג אבל זה צבע? והתשובה היתה לא אמר לו הרב הרצוג בוא וראה חז"ל והרמב"ם אומרים שמוספים סממנים פירוש שהסממנים גורמים שהדם השחור של החילזון ייהפך לכחול אבל הצביעה של חוטי הציצית הוא בדם ולא בסממנים לכן סיים הרב הרצוג העיקר שהסממנים אין בהם צבע שהם יהיו משוללי צבע, עכ"ל.

ומה שכתב הרב כ"ץ שבראב"ד מבואר להדיא שחילזון הוא מורקס.

זה נכון אבל לא של צביעת ציצית אלא סתם חילזון.

מאיר ליברזון

קומץ מתפללים, עמא דבר שהמנהיג יושב ודורש, וחוז' מהדרשות של שבת הגדול ושבת תשובה אף הרבנים הגדולים עומדים ודורשים, חוז' מהריש גלותא או הנשיא ממש שהי' כבוד של כל ישראל היו יושבים ודורשים, ואף המתורגמן שהי' ת"ח מופלג וכמו ר' חוצפית המתורגמן, אף הם היו עומדים לפני העם לדרוש, וזה הכל מפני כבוד הנשיא, וראש הישיבה שהי' דורש, והיו בהדרשה כמה אלפים איש, ודאי שהוא כבוד של עם ישראל שיהי' בבחינת מלך לפני העם, ורצון העם וכבוד העם הוא שהמלך והנשיא ישבו לפניהם לדרוש, וא"כ שיין לומר בזה בעצם דברי ר' סיני שליט"א הם נכונים וכרבינו בחיי וכל מקום לפום דרגא דיליה וכנ"ל, ועכ"ז אין צריכים לומר שיושב הוא לאו דוקא, כי יש מקומות שהם דוקא. ניסן ניימאן, נית שמש

עוד בענין החלזון

מה שכתב הרב מרדכי אברהם כ"ץ שליט"א בגליון כח, שהעלתי שני סוגי חלזונות לתוך רשת אחת.

לא אני חלקתי את החלזון לשתיים כבר הקדמני הרב בורנשטיין בספרו התכלת בעמוד 34 שם מונה את כל השיטות של החלזון וכתב בשם הרמב"ם שתי סוגים אחד מהרמב"ם בהל' ציצית שכתב שהוא דג ואילו השני מהרמב"ם במשניות כלים שכתב שהוא צף, ואני לא באתי רק ליישב שלא יהא הרמב"ם סותר עצמו, לכן כתבתי שבהלכות ציצית מיירי מחלזון שצובעים בו תכלת למצוה ואילו במשניות כלים לא מיירי מזה כלל.

ומה שכתב הרב כ"ץ למה רימו הרמאים בקלא אילן דוקא ולא בחלזון אחר שאינו חלזון דציצית, וי"ל דהנה בגמ' מנחות מג. מבואר שא"א להבחין אם הוא תכלת או קלא אילן אלא בבדיקה מיוחדת א"כ י"ל דא"א לזייף תכלת ע"י חלזון אחר משום שאפשר לבני אדם לעמוד על הזיוף בטביעות עין בלא בדיקה מיוחדת ולכן זייפו דוקא בקלא אילן. ומה שכתב הרב כץ שבראב"ה מבואר שבמורקס צובעין תכלת.